

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/47193>

Please be advised that this information was generated on 2020-11-26 and may be subject to change.

Mythen rond openbaar bestuur

De negatieve uitslag van het referendum over de Europese grondwet is deels te danken aan de mythe dat het openbaar bestuur in Brussel staat voor bureaucratie, regelzucht en centralisme.

MICHIEL S. DE VRIES

hoogleraar bestuurskunde Radboud Universiteit Nijmegen

De mythe wil dat de overheid bemoeizuchtig is, maar het tegenovergestelde is het geval. In de klassieke oudheid was het afleggen van verantwoording en controle alleen aan de orde als zich een ernstige situatie voordeed. Het handelen van de bestuurder moest worden verantwoord. Er was een duidelijke hiërarchie tussen degene die ter verantwoording werd geroepen en degene die hem of haar ter verantwoording riep. De beoordelingscriteria waren duidelijk. Straf en sancties waren onvermijdelijk voor degene die fouten had gemaakt, dan wel voor degene die iemand anders daarvan te onrechte beschuldigde.

Door de eeuwen heen is dit veranderd. Er is nu continue verantwoording: vooraf, achteraf, van superieuren naar ondergeschikten, ook zonder reële klacht maar ook zonder concrete beoordelingscriteria en uiteindelijk zonder sancties. Er wordt meer papier rondgeschoven, maar dat is geen controle. Het proces is verworden tot een ritueel. Een ritueel dat besluitvormers het idee geeft dat zij beslissingen nemen zoals het hoort.

Dat is echter niet het geval. Adviesrapporten worden gewijzigd, ongewenste uitkomsten terzijde gelegd en alternatieven gesaboteerd. Kritisch advies wordt als bedreigend gezien en genegeerd. In de moderne praktijk is controle ook betekenisloos geworden omdat er geen gevolgen aan worden verbonden.

Zo dient sinds 2002 elk ministerie te rapporteren over wat het in het voorafgaande jaar heeft gedaan. Dat was bedoeld om de derde woensdag in mei te veranderen in 'woensdag gehakt-dag'. Ministers zouden verantwoording afleggen over wat zij

wel en niet hadden bereikt met en dat kon politieke consequenties hebben.

Maar 'gehaktdagen' hebben tot nu toe niet plaatsgevonden. Een aantal fractievoorzitters was dit jaar bij de bespreking in de Tweede Kamer zelfs niet eens aanwezig. Mijn conclusie is dat deze praktijk toe is aan heroverweging. Er is niet te veel, maar juist te weinig controle.

Dat decentralisatie van beleid alleen maar positieve effecten heeft, is ook zo'n mythe. Liever Nederlands dan Europees beleid en liever lokaal dan nationaal. Een argument is dat dit het beleid dichter bij de burgers brengt en publieke participatie bevordert. Dat zou overal ter wereld gelden. Zo stelt de Wereldbank decentralisatie als voorwaarde voor subsidiëring van ontwikkelingsprojecten. Maar exotische landen als Kameroen, Nepal en Soedan hebben toch werkelijk wel andere problemen aan hun hoofd.

Internationaal onderzoek laat zien dat decentralisatie vaak niet leidt tot participatie van de bevolking en ook anderszins negatieve effecten heeft. Het

probleem van zulk 'one size fits all' beleid werd mij twee jaar geleden door een bestuurder uit Kameroen duidelijk gemaakt. Die vertelde: „Het is wel leuk dat die Engelsen ons vertellen dat wij meer met ict moeten doen, maar in de dorpen hier is zelfs geen elektriciteit.”

Het ontbreken van kennis over het openbaar bestuur leidt tot mythen. Als die worden veralgemeniseerd, leidt dat, zoals we afgelopen week bij het referendum weer eens hebben gezien, tot angst voor en afkeer tegen de overheid. Nu gaat ook niet alles goed bij de overheid, maar als de kritiek gebaseerd is op zulke mythen, dan liggen foute oplossingen op de loer.

Oplossingen die de kritiek slechts doen toenemen tot álles wat fout gaat aan de overheid wordt verweten. En dat is verre van terecht. Het is een van de taken van bestuurskundigen om via historisch en internationaal vergelijkend onderzoek kennis te genereren over wat er echt goed en fout gaat in het openbaar bestuur, waaraan dat ligt, en welke effecten veranderingen in een bepaalde context teweeg brengen.